

Jamoat xavfsizligi universiteti

Tillarni o'rganish kafedrası o'qituvchisi

Sayyora Islomkhujayeva

Annotasiya: *Til ta'limi zamonaviy ta'lim tizimlarida muhim o'rin egallaydi. O'quvchilarning lingvistik kompetensiyasini rivojlantirish, nafaqat til bilish darajasini oshirish, balki ularning fikrlash, muloqot qilish va madaniyatlararo aloqalarini kuchaytirish uchun ham zarur. Lingvistik kompetensiya, o'z navbatida, talabalarga kompleks va samarali tarzda tilni o'rganishga, turli muloqot vaziyatlarida o'z bilimlarini qo'llashga yordam beradi. Ushbu maqolada lingvistik kompetensiyaning tuzilishi va mazmuni tahlil qilinadi, shuningdek, uning ta'lim jarayonidagi o'rni ko'rsatib beriladi. Ushbu maqolada lingvistik kompetensiyaning tuzilishi va mazmuni, shuningdek, uning ta'lim jarayonidagi o'rni batafsil tahlil qilinadi. O'quvchilarni samarali muloqot va fikrlash jarayonlariga tayyorlashda lingvistik kompetensiyaning ahamiyatini yoritib berish maqsadida ushbu maqola muhim tavsiyalarni o'z ichiga oladi.*

Kalit So'zlar: *Lingvistik kompetensiya, Til ta'limi, Muloqot qobiliyati, Tanqidiy fikrlash, Madaniyatlararo aloqalar, Ta'lim jarayoni, Interaktiv ta'lim, Differentsiyalashgan yondashuv, O'rganishdagi teskari aloqa, Zamonaviy ta'lim texnologiyalari.*

Lingvistik kompetensiya — bu tilni to'g'ri va samarali ishlatish qobiliyati. Bu tushuncha Noam Chomsky tomonidan kiritilgan bo'lib, u tilning strukturaviy jihatlarini va uni qanday qilib o'zaro bog'lanishi mumkinligini o'rganadi. Lingvistik kompetensiya bir qator asosiy elementlardan iborat bo'lib, ularning har biri o'quvchilarning tilni o'zlashtirish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Lingvistik kompetensiya, umuman olganda, til bilimini, tilni tushunish va uni ifodalash qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Lingvistik kompetensiya bir necha tarkibiy qismlardan iborat:

1. Fonetik va Fonologik Kompetensiya : Ovozlar, ularning sifatlari va talaffuz qoidalarini bilish. Fonetik kompetensiya o'quvchilarga to'g'ri talaffuz qilish, tovushlarni aniq eshitish va ulardan samarali foydalanish qobiliyatini rivojlantiradi. Fonologik kompetensiya esa tilning struktura jihatidan o'rganilishi, tovushlar orasidagi farqlarni tushunishga yordam beradi.

2. Morfologik Kompetensiya : So'zlarning tuzilishi va ularning o'zgarishi haqida bilim. Morfologik kompetensiya orqali o'quvchilar so'zlarni to'g'ri shakllantirish va grammatik qoidalarni qo'llashni o'rganadilar. Bu, shuningdek, so'zlar o'rtasidagi munosabatlarni tushunishga yordam beradi va tilni boyitadi.

3. Sintaktik Kompetensiya : Gap tuzilishi va grammatik qoidalar. Sintaktik kompetensiya orqali o'quvchilar murakkab gaplarni tuzish va ulardan to'g'ri foydalanish qobiliyatini rivojlantiradilar. Bu qism o'quvchilarga muloqot jarayonida aniq va lo'nda fikrlarni ifodalashga yordam beradi.

4. Semantik va Pragmativ Kompetensiya : Ma'no va uning kontekstdagi qo'llanishi. Semantik kompetensiya orqali o'quvchilar so'zlarning ma'nosini va ularning kontekstdagi ahamiyatini tushunadilar. Pragmativ kompetensiya esa muloqot vaziyatida so'zlarni qanday qilib to'g'ri va samarali ishlatishni o'rgatadi.

Lingvistik kompetensiyaning mazmuni til ta'limi jarayonida o'quvchilarga quyidagi imkoniyatlarni yaratadi: Muloqot Qobiliyatini Rivojlantirish: O'quvchilar o'z fikrlarini aniq va ravon ifoda etish, savollarga to'g'ri javob berish, muhokama va munozaralarda ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularga ijtimoiy hayotda o'z o'rnini topishga yordam beradi. Tanqidiy Fikrlash : Til ta'limi orqali o'quvchilar turli fikrlarni tahlil qilish, baholash va o'z fikrlarini asoslash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Tanqidiy fikrlash, shuningdek, o'quvchilarning muammolarni hal qilish qobiliyatini oshiradi. Madaniyatlararo Aloqalar : Lingvistik kompetensiya orqali o'quvchilar boshqa madaniyatlar bilan muloqot qilish va ularni tushunish qobiliyatini shakllantiradilar. Bu, o'z navbatida, global munosabatlarni rivojlantirish va madaniyatlararo aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi. Emotsional va Ijtimoiy Qobiliyatlar : O'quvchilar o'z his ,tuyg'ularini ifodalash va boshqalar

bilan to'g'ri muloqot qilish orqali emotsional va ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Bu ko'nikmalar hayotning har bir sohasida, jumladan, ish joyida ham muhim ahamiyatga ega. Ta'lim Jarayonida Lingvistik Kompetensiyani Rivojlantirish. Ta'lim jarayonida lingvistik kompetensiyani rivojlantirish uchun bir qator strategiyalarni qo'llash mumkin:

1. Interaktiv Ta'lim Usullari : Muloqotga asoslangan metodlar, masalan, guruh ishlari, rolli o'yinlar va munozaralar orqali o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash mumkin. Bu usullar o'quvchilarning fikr almashishi va til ko'nikmalarini amaliyotda qo'llashlariga yordam beradi.

2. Differentsiyalashgan Yondashuv : O'quvchilarning individual ehtiyojlari va qobiliyatlarini inobatga olgan holda o'quv dasturlarini tayyorlash. Har bir o'quvchining o'ziga xos tarbiya jarayoni va o'zlashtirish darajasiga qarab, maxsus materiallar va resurslar taqdim etilishi kerak.

3. Texnologiyadan Foydalanish : Zamonaviy ta'lim texnologiyalarini, jumladan, onlayn platformalarni va interaktiv dasturlarni qo'llash orqali o'quvchilarning lingvistik kompetensiyasini oshirish. Bu metodlar o'quvchilarga mustaqil o'rganish imkoniyatini beradi va ularning qiziqishini oshiradi.

4. O'rganishdagi Teskari Aloqa : O'quvchilarga o'z natijalarini tahlil qilish va o'z ,o'zini baholash imkoniyatini berish. Bu jarayon o'quvchilarning o'z bilimi va ko'nikmalarini baholashga yordam beradi, shuningdek, o'z o'rganish jarayonlariga nisbatan mas'uliyat hissini oshiradi.

Xulosa

Lingvistik kompetensiya til ta'limining ajralmas qismi bo'lib, uning tuzilishi va mazmuni o'quvchilarning til bilish qobiliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ta'lim jarayonida lingvistik kompetensiyani rivojlantirish orqali o'quvchilar nafaqat tilni yaxshi biladilar, balki muloqot, fikrlash va madaniyatlararo aloqalar sohasida ham muvaffaqiyat qozonadilar. Kelajakda til ta'limini yanada takomillashtirish maqsadida, lingvistik kompetensiya bilan bog'liq yondashuvlarni amalga oshirish zarur. O'quvchilarning til kompetensiyasini rivojlantirish, ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun asosiy omil bo'lib xizmat qiladi, shuningdek, madaniy va ijtimoiy aloqalarini

kuchaytiradi. Til ta'limi zamonaviy ta'lim tizimlarida muhim ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarning lingvistik kompetensiyasini rivojlantirishni maqsad qiladi. Lingvistik kompetensiya nafaqat til bilish darajasini oshirish, balki o'quvchilarning muloqot qobiliyatlari, tanqidiy fikrlash ko'nikmalari va madaniyatlararo aloqalarini kuchaytirishga ham yordam beradi.

Bibliografiya

1. Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax* . Cambridge: MIT Press.
2. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching* . New York: Pearson Education.
3. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching* . Cambridge: Cambridge University Press.
4. Nunan, D. (2004). *Task ,Based Language Teaching* . Cambridge: Cambridge University Press.
5. Ellis, R. (2003). *Task ,Based Language Learning and Teaching* . Oxford: Oxford University Press.
6. Darvishova, G. K. (2023). SHARLOTTA BRONTE IJODIDA AYOLNING IJTIMOY MAVQEI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(1), 57-67.
7. Kenjabayevna, D. G. (2023). THE CONSTITUTION IS MY PRIDE. *TADQIQOTLAR*, 28(4), 89-91.
8. Kenjabayevna, D. G. (2023). DESCRIPTION OF FEMALE CHARACTERS IN CHARLOTTE BRONTE'S LITERARY STYLE. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 10(4), 126-129.
9. Darvishova, G. K., & Baxodirov, A. X. (2022). INGLIZ TILIDA SIFATLARNING QIYOSIY DARAJASI TAHLILI. *ILM FAN TARAQQIYOTIDA ZAMONAVIY METODLARNING QO'LLANILISHI*, 2(28), 21-28.
10. Дарвишова, Г. К. (2022). ШАРЛОТТА БРОНТЕ АСАРЛАРИДА БАДИИЙ МАҲОРАТ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 26), 754-757.

11. Shirinova, N. D., & Shirinova, N. D. ORIENSS. 2023.№ 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/lisoniy-parallelizm-hodisasiga-doir> (дата обращения: 10.10. 2023).
12. Shirinova, N. (2024). DEVELOPING COGNITIVE ACTIVITY OF CADETS IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH. *ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ*, (54-4).
13. Shirinova, N. D., & Shirinova, N. D. (2023). LISONIY PARALLELIZM HODISASIGA DOIR. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(1), 51-56.
14. Shirinova, N. D. (2024). INPARALLELISM IN ENGLISH. *ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ*, (55-3).
15. Shirinova, N. D. (2024). GRADUAL INPARALLELISM IN UZBEK. *ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ*, (55-3).
16. Латипов, О. Ж. (2022). КОННОТАЦИИ ВОКРУГ СЛОВА-ЗООНИМА “ВОЛК” В РУССКОМ, УЗБЕКСКОМ И ТАДЖИКСКОМ ЯЗЫКАХ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 26), 647-649.
17. Латипов, О. (2021). К вопросу об обучении языкам посредством выявления аналогий. *Актуальное в филологии*, 4(4).
18. Latipov, O. J. (1997). Analysis of the semantic structure of the thematic spaces of " domestic animals" in different languages (On the material of Russian, Uzbek and Tajik languages): Author. dis. kand. filol. science. *T.*, 1997.-28 p.
19. Магдиева, С. С., & Латипов, О. Ж. (2012). Русский язык. *Методическое руководство для учителей лицеев и колледжей по всем направлениям специальности.*
20. Узакова, М. Х., & Латипов, О. Ж. (2019). Оценка функциональной грамотности школьников на основе международных исследований PIRLS. *Вестник науки*, 3(10), 27-31.
21. Abdugarimovich, M. T. (2022). The role of repetition as a stylistic tool in political texts. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 13, 64-65.

22. Islomxo'jayeva, S. (2024). IMPROVING ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY IN TERMS OF LEXICAL COMPETENCY BY TOTAL PHYSICAL RESPONSE (TPR) METHOD AND ADAPTIVE TECHNOLOGIES AMONG CADETS. *Journal of new century innovations*, 63(4), 128-132.
23. Иканова, Л. (2024). ПРИОРИТЕТ ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ ОСУЖДЕННЫХ.
24. Ikanova, L. S. (2024). JAZONI IJRO ETUVCHI MUASSASSALARDA, TA'LIMNI TASHKIL QILISH TAJRIBALARI (AQSH MISOLIDA): Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. *Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari*, 7(3), 26-31.
25. Lazokat, I. (2024). SOBIQ SUDLANGAN SHAHSLARGA INGLIZ TILINI O'QITISH: JAHON TAJRIBALARI. *World Scientific Research Journal*, 32(1), 214-216.
26. Иканова, Л. (2024). ЖАЗОНИ ИЖРО ЭТИШ МУАССАСАЛАРИДАН ОЗОД ҚИЛИНГАН ШАХСЛАРГА ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎРГАТИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ. *Journal of new century innovations*, 63(4), 120-127.
27. Lazokat, I. (2024). SUDLANGANLARNI CHET TILIGA O'QITISH BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI (GERMANIYA VA AQSH MISOLIDA). *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 54(2), 65-69.
28. Shirinova, N. D. (2006). The expression of the relation of substance and attribute in the language system. *The Problems of Philology and Methodics.*— *Bukhara*, 98-101.
29. Shirinova, N. D., & Shirinova, N. D. (2023). LISONIY PARALLELIZM HODISASIGA DOIR. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(1), 51-56.
30. Ширинова, Н. Д. (2021). ЭЛ-ЮРТ ҲУРМАТИГА САЗОВОР УСТОЗ: Ширинова Нилуфар Джаббаровна, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети Тилларни ўрганиш кафедраси доценти,

филология фанлари номзоди, доцент. In *Научно-практическая конференция.*

31. Ширинова, Н. (2010). Ўзбек тилида предметлик ва белги-хусусият маъноларини фарқлаш воситалари: Филол. фан номз.... дисс.

32. Ширинова, Н. Д. (2024). ГРАДУАЛ ПАРАЛЛЕЛИЗМ. ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ, (54-4).